

Biografie Emmanuel Viérin (1869–1954)

Isabelle De Jaegere

Een artistieke familie

Emmanuel Viérin (ill. 1) werd op 30 juni 1869 in Kortrijk geboren als tweede zoon van Constant Viérin (1831–1895) en Mathilde Laridon.¹ Zijn grootvader Jean Grat (1798–1886) was afkomstig uit de Aosta-vallei in Piemonte (Italië). De ouders Viérin hadden een bloeiende zaak in laken voor Vlaamse kapmantels. Hun winkel en woning bevond zich in een van de huizen rond de oude Hallen van Kortrijk (ill. 2). Vader Viérin, een fervente liefhebber en beoefenaar van de kunst, inspireerde zijn zoon ongetwijfeld tijdens hun bezoeken aan het begijnhof, het Museum voor Schone Kunsten in de Begijnhofstraat en de tentoonstellingen van de ‘Société pour l’encouragement des Beaux-Arts’ op de verdieping van de Grote Hallen.²

Het tekentalent van Emmanuel Viérin kwam al snel tot uiting. Tekenen en schilderen werden zijn passie. Op 15-jarige leeftijd, na het derde jaar Latijnse humaniora, verliet hij dan ook de middelbare school en ging zijn talent verder ontwikkelen aan de Kortrijkse Academie voor Teken- en Schilderkunst, die in het vroegere jezuïetencollege in de Heilige-Geeststraat gehuisvest was.³ Bij Kamiel Algoed (†1909) volgde hij de lessen in ornament, masker en antiek beeld, en op zondag bij Hendrik Depondt (†1897) portretschilderen. Emmanuel Viérin was veruit de beste leerling van de academie. In die periode schilderde hij al in open lucht, terwijl het pleinairisme nog niet hoog aangeschreven stond. Dit getuigde van zijn vooruitstrevende kunstzin. Hij vervolmaakte zijn opleiding aan de Koninklijke Academie in Antwerpen.⁴ Zijn leermeester in Antwerpen, de beroemde landschapschilder Joseph Coosemans (1828–1904), moedigde hem sterk aan en had een belangrijk aandeel in zijn opleiding. Volledig in de trant van de nieuwe kunstopvattingen van zijn tijd trok Emmanuel Viérin eropuit, naar het platteland en meer bepaald naar Genk, Tervuren en de Kempen om zijn landschapschilderkunst te verfijnen (ill. 3). Ook de reis naar het buitenland ontbrak niet. In 1894 ging Viérin via Spanje (Cordoba, Toledo, Malaga en Granada) meer dan zes maanden op studiereis naar Algerije (Constantina en Biskra), waar hij onder anderen de Franse romanschrijver André Gide ontmoette.

In 1896 huwde Emmanuel Viérin Marguerite Bataille uit Duinkerke (ill. 4 en 5).⁵ Ze gingen in de Groeningelaan in Kortrijk wonen. Na een tijd verhuisden zij naar de Boulevard du Midi nr. 85. Door het veranderen van de straatnamen werd hun adres later de Vanden Peereboomlaan nr. 24, maar het betreft hetzelfde huis.⁶ Deze grote tweewoonst voor de twee broers Emmanuel en Joseph was door Joseph zelf ontworpen.⁷ Een van de twee huizen heette ‘Stella Maris’ (ill. 6). Stijn Streuvels schrijft: ‘Jozef en Emmanuel Viérin zijn de eersten geweest die op de nieuw aangelegde Vandenpeerenboomlaan hun eigen woning hebben gebouwd, ontworpen in moderne stijl: ’t geen toen heel wat opzien heeft verwekt, maar den stoot heeft gegeven om het “nieuwe” in te burgeren en smaak inzake bouwtrant.’

Joseph Viérin (1872–1949), de jongere broer van Emmanuel, studeerde in 1896 af als architect aan het Hoger Instituut Sint-Lucas in Gent. Hij werd de eerste architect van de gerenommeerde architectenfamilie. **Joseph Viérin is beroemd geworden door zijn architectuur en door het feit dat hij de leiding had over de wederopbouw van Nieuwpoort en Diksmuide na de Eerste Wereldoorlog.**⁸

Emmanuel en Joseph waren als twee handen op één buik. Ze ontwierpen niet alleen samen modellen voor de pottenbakkerij van Laigneil (zie verder) maar werkten vaak samen aan het ontwerpen en inrichten van huizen.

Rond de eeuwwende viel de Belgische kust erg in de smaak van de gegoede burgerij. Die bouwde er villa’s en landhuizen in de duinen als vakantieverblijf. Ook Emmanuel Viérin had een buitenverblijf aan de Belgische kust, villa ‘De Zonnebloemen’ in De Panne. In 1901 spreekt hij ook over een ‘Villa Cécile’ in De Panne. Uit zijn correspondentie met Joseph Stübgen, een beroemde Duitse architect-stedenbouwkundige die plannen tekende voor de aanleg van De Haan, Duinbergen en Knokke-Het Zoute, blijkt dat zij samen drie villa’s aan de kust hebben gebouwd.⁹

Het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog bracht chaos en paniek. De Belgische bevolking vluchtte massaal richting Frankrijk, Engeland of Nederland. Viérin trok aanvankelijk met zijn gezin naar zijn zomerverblijf ‘Ter Wilgen’¹⁰ in Duinbergen (ill. 7). De gruwelijke gebeurtenissen in Leuven¹¹ overtuigden hem om het land te verlaten. In september of oktober 1914 vertrok hij met zijn broer Joseph naar het buitengoed ‘Iepenoord’ dat zij samen bewoonden in Oostkapelle op het eiland Walcheren. In een brief aan mevr. Lateur (mevr. Streuvels) beschrijft hij ‘Iepenoord’ als volgt: ‘Wij wonen hier op een soort kasteel, te midden in een grote tuin, langs de grote weg van Middelburg naar Domburg. Het huis was niet gemeubeld maar wij hebben al gauw wat van alles bijeen gebracht en wij leven er goed.’¹² Dat was het begin van vier jaar ‘ballingschap’ in Nederland. Na twee jaar verhuisde

Emmanuel Viérin naar huis ‘Ruimzicht’ in Domburg, eveneens op het eiland Walcheren. Tijdens zijn verblijf in Nederland las hij toevallig een krantenbericht over de plundering van zijn huis in Kortrijk. Heel wat schilderijen werden gestolen. Het eerste half jaar van zijn ballingschap was een sombere periode. Hij kon geen plezier meer vinden in het schilderen.

Financieel maakte hij in Nederland blijkbaar een relatief onbezorgde tijd door. Hij kon er een behoorlijke levensstandaard op na houden. Ook zijn vriend Jean Gouweloos (1868–1943) uit Brussel, die tijdens de oorlog in Scheveningen verbleef, had in dit opzicht geen grote problemen, zoals blijkt uit volgende brief van Viérin aan zijn vriend: ‘Mon cher Jean. Hier dimanche nous avons passé quelques excellentes heures chez toi. Bien qu’il n’y ait plus de charbon dans la contrée et que tout le monde crie famine, nous nous sommes délicieusement chauffés et nous avons copieusement fait honneur au bon dîner que ta chère femme nous avait préparé. Le soir nous avons recommencé à manger... un vrai défi à la famine menaçante!’¹³

Na de oorlog keerde Viérin naar Kortrijk terug, waar hij zijn huis in heel slechte staat aantrof. Hij meldde dit in een brief vanuit Duinbergen aan Jean Gouweloos in 1919. Viérin lijkt heel erg aangedaan door deze feiten: ‘si je ne vous ai pas donné de nouvelles plus tôt, c’est parce que par moments je ne sais plus où se trouve ma tête tellement je suis absorbé par une multitude de préoccupations, soins et soucis. (...) Je suis allé à Courtrai où j’ai trouvé ma maison dans un état lamentable. Dans mon atelier, au milieu du parquet, sous le lanterneau un demi pied de neige, les murs vides, mes meubles disparus. Par terre des centaines de lettres, des portraits des enfants, de ma femme, des amis, le tout sali, maculé par les pieds des visiteurs de ma maison ouverte à tous les vents! Je suis parti écoeuré après avoir ramassé quelques lettres et portraits. C’est après tout notre maison ici qui nous abrite le mieux et où nous avons conservé le plus de nos meubles. Et maintenant vouloir ou pas vouloir, je dois m’occuper de la question des constats de dommages, j’ai affaire, du matin au soir, dans la réalité et du soir au matin dans mes rêves, aux experts en meubles et immeubles, aux plombiers...’¹⁴

Hij woonde nog in de Vanden Peereboomlaan in Kortrijk tot 1926. Toen werd een nieuwe, moderne villa gebouwd door Pierre, de zoon van Emmanuel, in de Jan Bethunelaan nr. 12.¹⁵ In overeenstemming met de ligging aan de rand van de stad werd gekozen voor een halflandelijke, halfstedelijke stijl. Een gedetailleerde beschrijving van de villa vinden we terug in een artikel van het magazine *Vie à la Campagne* uit 1929.¹⁶ De foto’s bij het artikel illustreren de pracht van de villa (ill. 8). Het huis bevond zich op de hoek van twee met bomen verfraaide straten en Emmanuel benadrukte dat de bomen niet mochten verdwijnen bij

de bouw. Zo had hij door de grote ramen in de villa altijd een prachtig uitzicht. Er werd ook een atelierruimte voorzien die deels uitkeek op een grote tuin. In de tussenoorlogse jaren was hij gelukkig, te midden van talrijke herinneringen zoals de vele doeken die bevriende schilders aan hem hadden opgedragen: Albert Baertsoen (1866–1922) Hubert Bellis (1831–1902), Firmin Baes (1874–1945) en vooral zijn goede vriend Frans Van Holder (1881–1919), die een zeer mooi portret van Viérin alsook van zijn echtgenote maakte (ill. 9). Hij was door vrienden omringd en die tijd vormt ook de belangrijkste periode in zijn oeuvre.

Maar de vrede bleef niet duren. ‘J’espère que vous n’êtes pas trop impressionné par les terribles événements actuels et que vous pensez comme moi que tout finira sans trop de casse, surtout en Belgique. Pour celle-ci je pense que la situation ne sera jamais aussi tragique qu’elle ne le fut en 1914–1918.’¹⁷ Zo verwoordde Viérin zijn onzekerheid in de donkere septembermaand 1939 aan zijn vriend Isidoor Opsomer (1878–1967), die zoals hij de onrust van de ballingschap had meegemaakt tijdens de Eerste Wereldoorlog. Hij vermoedde echter niet dat de komende oorlog een nog ingrijpender invloed op zijn leven zou hebben. Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog vluchtte hij naar zijn dochter Cécile in Audierne in Bretagne. Om gezondheidsredenen keerde hij al snel terug maar vond zijn huis bezet door de Duitsers. Het werd een zware periode en het werd nog erger in 1944, toen zijn huis gebombardeerd werd tijdens de geallieerde luchtaanvallen. Gelukkig had de familie tijdig de inboedel kunnen redden. Op dezelfde plaats werd in 1946 een nieuw huis gebouwd.¹⁸

Enkele jaren later werd zijn vrouw ernstig ziek en trok het echtpaar zich terug in een rusthuis. Bijna 55 jaar vormden ze een gelukkig koppel. Marguerite overleed in 1951.

Het Kortrijkse culturele leven

Kortrijk stond al in 19e eeuw **hoog aangeschreven op cultureel en industrieel gebied**. De vlasverwerking was traditioneel een belangrijke sector en de daaraan verbonden textielbewerking was in volle ontplooiing. Daarnaast ontwikkelden zich verschillende belangrijke industriële bezigheden. In een stad waar de economie bloeit, is er ook plaats voor kunst. In Kortrijk werkten verschillende vooraanstaande kunstenaars, waaronder tal van schilders. Louis Robbe (1806–1887) liep in de voetsporen van zijn leraar Eugène Verboeckhoven (1798–1881) en beïnvloedde een generatie Kortrijkse dierenschilders.¹⁹ We noemen Edward Woutermaertens (1819–1897), Joos-Vincent De Vos (1829–1875), Valère Verheust (1841–1881), Louis-Pierre Verwee (1804–1877), Edmond De Prater (1826–1888)

en de broers Velghe . Ook de landschapschilders speelden al van in de eerste helft van de 19e eeuw een grote rol met figuren zoals Jean-Baptiste De Jonghe (1785–1844) en Jean-Baptiste Daveloose (1807–1886). Viérin sloot zich echter niet bij deze romantische traditie aan maar nam hun pleinairisme wel mee in zijn oeuvre.

Emmanuel Viérin zette zich heel zijn leven in voor de geschiedenis en archeologie van de Kortrijkse gemeenschap en voor zijn passie, de kunst.

Zo was hij een belangrijke figuur in de Kortrijkse academie. In 1896 werd hij er benoemd tot hulpleraar voor het vak ornament, masker en antiek beeld bij Kamiel Algoed, en bij het overlijden van deze laatste in 1909 werd hij tot ‘eerste leraar’ bevorderd. Vanaf 1912 was hij directeur. Hij bleef tevens leraar in een nieuw opgerichte cursus kunstgeschiedenis. Het is wel opvallend dat Viérin zelf nooit les in schilderen gaf. Zo heeft hij dus nooit rechtstreeks leerlingen gevormd. Hij was begrijpend en vaderlijk streng tegenover de leerlingen, dienstvaardig en minzaam tegenover de leraars.²⁰ Tijdens de Eerste Wereldoorlog was directeur Viérin afwezig en werd hij door voorzitter Paul Vandenpeereboom en Adolphe Oosterlynck vervangen tot zijn terugkeer in 1919.²¹ In 1938, na 26 jaar dienst, nam Viérin ontslag als directeur. Toch stelde hij het op prijs om, ondanks zijn wankelende gezondheid, lid van de jury voor de beoordeling van de werken van de leerlingen te blijven.²²

In 1912 werd op de bovenverdieping van de Grote Hallen het nieuwe Museum voor Oudheidkunde en Sierkunsten ondergebracht.²³ Viérin verleende voor de inrichting van dit museum zijn medewerking aan conservator Joseph de Bethune. Hij nam in 1920 de fakkel van De Bethune over en werd benoemd tot conservator van het Museum voor Oudheidkunde en Sierkunsten en van het Museum voor Schone Kunsten. Vanaf november 1947 was hij hoofdconservator. Frans De Vleeschouwer volgde hem op als conservator van de afdeling Schone Kunsten.²⁴

Als conservator²⁵ spande Emmanuel Viérin zich enorm in, maar hij kende ook veel ontgoochelingen. De Kortrijkse musea werden onder zijn leiding toonaangevend in de provincie. Hij nam niet alleen de zorg voor de bestaande musea op zich maar verwierf in 1931 met toestemming van de stad een herenhuis in de Rijselstraat nr. 51, dat een nieuwe locatie voor de collectie Schone Kunsten werd.²⁶ Door de Tweede Wereldoorlog veranderde de situatie echter drastisch. Bij de geallieerde bombardementen van 21 juli 1944 werden de Grote Hallen, met daarin het museum voor Oudheidkunde en Sierkunsten, vernield. Ook het museum in de Rijselstraat werd getroffen. De collecties van beide musea waren sinds 1939 zoveel mogelijk in schuilkelders ondergebracht maar toch werd een groot deel van de collecties vernield of zwaar beschadigd.²⁷ De conservator probeerde zoveel mogelijk stukken

te recupereren maar stootte daarbij op veel onbegrip. Hij was diep geraakt door deze tegenslag.²⁸

Viérin was ook lid van de Provinciale Commissie van Monumenten en Landschappen.

De vriendenkring

In Kortrijk was Viérin omringd door een hechte groep kunstenaars. Deze artistieke vrienden namen een zeer belangrijke plaats in zijn leven in. Ze trokken er dikwijls samen op uit, op zoek naar natuurgezichten om te schilderen en ze kwamen veel samen ten huize van de ene of de andere. Ondanks hun uiteenlopende interesses en kunstrichtingen waren ze altijd bereid elkaar te helpen. Over deze vriendenkring schreef Stijn Streuvels, naar aanleiding van het overlijden van Emmanuel Viérin: ‘Buiten alle officiële instellingen, zonder vlag of kenspreuk, zonder voorzitter of secretaris hebben de vrienden een generatie lang het artistieke keurkorps uitgemaakt dat aan de stad Kortrijk een “aangezicht” en een kunstreputatie heeft gegeven.’²⁹ En verder: ‘Het kan een zonderling toeval genoemd worden dat er op eenzelfde tijdstip, in eenzelfde stad zulk een schaar begaafde kunstliefhebbers malkaar ontmoeten, als vrienden verbonden blijven, eensgezind, met kennis van zaken, met uitgesproken smaak en talent, er naar streven, het als hun plicht beschouwen te waken over de schoonheid van hun stad, hun best doen om het “oude” in eere te bewaren en het “nieuwe” zelf te scheppen.’³⁰

Met andere leden van het Sint-Lucaspilgrijde³¹ werd in 1899 een nieuwe kring gesticht, ‘Onze kunst om beters wille’. Dit Kortrijkse kunstgilde³² (ill. 10) had tot doel de oude en nieuwe kunstschaten van de stad te verenigen en te doen waarderen. Het was een creatieve kunstbeweging die, mede onder invloed van de vernieuwende ideeën van de Engelse Arts and Crafts Movement en de Duitse en Weense art nouveau, streefde naar een ‘Gesamtkunst’, een eenheidskunst, waarin plastische en toegepaste kunst verenigd werden. Een traditionele kunstambachtelijke stijl en een eigentijdse vormgeving gingen er samen. De kring stelde ook alles in het werk om het Kortrijkse kunstpatrimonium te beschermen. Zo streed Viérin samen met zijn vrienden en onder leiding van Jozef De Coene in 1899 voor het behoud van ’t Hallentorentje. Toenmalig burgemeester August Reynaert wilde de stad moderniseren en het Hallentorentje werd in zijn voortbestaan bedreigd. Dit belfort was met het Kortrijkse stadsbeeld vergroeid en niet weg te denken van de Kortrijkse Markt. Er ontstond een hevige strijd tussen voor- en tegenstanders van de afbraak. Er werd een grote meeting gehouden in de stad. Een door Joseph Viérin gemaakt ontwerp voor de restauratie van het Hallentorentje werd

in de etalage van de winkel van De Coene in de Leiestraat tentoongesteld. Het laatste offensief van de vrienden was de inzameling van handtekeningen op petitielijsten: ‘Tekent burgers, tekent vrank, ’t is voor ’t Halleken hier ter stede, voegt bij d’onze uwe bede, weest gegroet en zijt bedankt!’ Het Halleke bleef.³³

‘Onze Kunst’ wilde het werk van de vooruitstrevende Kortrijkse kunstenaars bekendmaken en organiseerde daartoe een aantal tentoonstellingen en voordrachten. De leden van de kunstkring probeerden ook, naar het voorbeeld van hun succesvolle Latemse vrienden, naam te maken als ‘Kortrijkse School’. In 1899 kwam er een eerste tentoonstelling in het stadhuis. Priester Hugo Verriest, een talentvol spreker, hield de openingsrede. De tentoonstelling visualiseerde wat de Kortrijkse artiesten op het vlak van de interieurversiering aan kunst en toegepaste kunst te bieden hadden. Er waren zowel keramiekcreaties en meubelen als beeldhouwwerk en schilderijen te zien. De reactie van de Kortrijkse pers op deze eerste tentoonstelling was heel positief.³⁴ Zo publiceerde *De Gazette van Kortrijk* op 4 februari 1900 het volgende verslag: ‘Wij wakkeren onze lezers aan de tentoonstelling “Onze Kunst” te gaan bezichtigen. Het is de laatste week dat ze openblijft. Wie schilderijen verkiest zal er prachtige en schone vinden van Em. Viérin, die gedurig in vooruitgang is, andere van Jozef De Coene en V. Verougstraete, jongere schilders, die reeds zeer verdienstelijk zijn en taferelen van waarde hebben. Wie meubels verkiest: er zijn meesterwerken van V. Acke. Allerschoonst ook en eigenaardig een meubel van Jozef De Coene. En wie zal Noppe niet bewonderen in zijn tekeningen?’ Ook Hugo Verriest bleef met de groep bevriend en wijdde artikelen aan hen in *De Nieuwe Tijd*.

Jozef De Coene (1875–1950) schilderde graag maar verwierf vooral faam met de oprichting van de Kortrijkse Kunstwerkstede, waar kunst en industrie elkaar ontmoetten.³⁵ Begeesterd door de Arts and Crafts Movement, trok De Coene vrienden-kunstenaars aan om bij hem te komen werken of om ontwerpen te tekenen. Het bedrijf groeide uit tot een cultureel centrum voor Vlaanderen. In 1906 won het bedrijf de grote prijs van de Internationale Tentoonstelling in Milaan, waar De Coene deelnam met een Vlaams interieur. Om een echt Vlaamse atmosfeer en geest te creëren had hij Emmanuel Viérin gevraagd de wanden met landschappen uit onze streken te behangen. Viérin werd mede onderscheiden (ill. 11).

Een andere belangrijke figuur in het Kortrijkse kunstmilieu van die tijd was Pieter-Jozef Laigneil. In navolging van Torhout begon hij in de Vanden Peereboomlaan met een pottenbakkerij waarvoor Emmanuel en Joseph tal van ontwerpen maakten. Ze ontwierpen siervoorwerpen in de lijn van de Jugendstil en de art deco. De ontwerpen waren sober van

vorm en zuiver van lijn. Met hun eenvoudige kleurentinten pasten ze uitstekend bij het Vlaamse interieur met eiken kasten en massieve tafels.³⁶

In 1902 hielp Emmanuel Viérin bij het organiseren van de herdenkingsfeesten ter gelegenheid van de 600e verjaardag van de Guldensporenslag in Kortrijk. Hij maakte ook een schets voor een praalwagen in de historische stoet.

De sterke gedrevenheid waarmee Viérin het Kortrijkse stadsgezicht van toen wilde bewaren, blijkt ook uit de volgende anekdote. Viérin verzette zich tegen de plaatsing van nieuwe lantaarns in het begijnhof van Kortrijk, omdat de geheimzinnige hoekjes en het warme licht daardoor verdwenen waren. Hij ‘draafde den ganschen dag van ’t eene lid van ’t bestuur naar ’t andere’ en de oude lantaarns keerden terug op hun plaats.³⁷

Stijn Streuvels

Stijn Streuvels was voor Viérin een echte vriend. Samen hebben ze veel mooie en moeilijke momenten beleefd en altijd bleven ze elkaar appreciëren en steunen. Ze trokken samen naar alle uithoeken van Vlaanderen en ook daarbuiten. Al ging hun voorkeur uit naar de Leiestreek, Brugge en omgeving, toch vonden ze ook in Maldegem, Zeeuws-Vlaanderen en Noord-Frankrijk een stek. In 1896 gingen ze samen met Joseph Viérin naar Nederland, het werd een echte studiereis. Ze bezochten de musea van Den Haag, Haarlem en Amsterdam om er Rembrandt en de Nederlandse schildersschool te bestuderen.

Emmanuel Viérin introduceerde de bakker Frank Lateur (alias Stijn Streuvels) in 1899 in zijn Kortrijkse vriendenkring. Met Viérin zou Streuvels van alle vrienden in Kortrijk het vertrouwelijkst omgaan. In zijn boek *Herinneringen uit het verleden* (1924) denkt Stijn Streuvels terug aan de heerlijk rustige dagen die hij in de zomer van 1921 met de schilder doorbracht in Damme en omgeving, en aan de nazomer van 1923 toen ze samen enkele weken in Veurne Ambacht verbleven. Onderweg voerden ze diepzinnige gesprekken over kunst, over ‘het land en het leven in Vlaanderen’ en over algemene levensbeschouwingen. Streuvels observeerde Viérin graag wanneer hij zijn ezel ergens plantte en begon te schilderen. In Streuvels verhalen over Damme zitten een paar beschrijvingen die tot in de details overeenstemmen met schilderijen die Viérin in het stadje of in de omgeving maakte: ‘’s middags is de huiftent opgeslagen voor den openen achterkant eener kleine boerenwoning, waar de vlakken der gekalkte muren, de lage afdaken van stalling en bijveerden, een graspleintje met keuzende hoenders, overlommerd zijn door een machtig gewelf van appelaren.

Het zonlicht dingelt op den bovenkant der kruinen en door de wemelende bladermassa schieten de lichtstralen door dien looverkoepel heen, die er eene wondere speling van diepe, halve en gebroekene tonen doen ontstaan: een mengelmangel van rood-en-groen op de verweerde daken, eene verscheidenheid van vergaan wit-en-blauw op de oude muren, eene ongrijpbare tint van afgebleekt groen op ramen en luiken, fluweel-purperen schaduwvlekken op het grasplein en perelgrijze korsten tegen de ronding der knoestige boomstammen.³⁸

Streuvels en Viérin vulden elkaar aan. De realist Streuvels toont in zijn literatuur wat Viérins poëtische taferelen verborgen houden. ‘In de nazomer ben ik met Viérin naar Veurne getrokken – de landstreek met de wijde horizonnen, de stilte en de eenzaamheid. Viérin heeft er geschilderd en ik heb er gewerkt aan “Land en leven in Vlaanderen”. Het is een streek waar men materie kan opdoen om honderd boeken te schrijven. Het zit er vol wondere typen (...). De winden waaien er over de eindeloze weiden en de elementen hebben er hun vrije weister [ruimte].’ En hij noemt Viérin ‘de knappe en gevoelvolle vertolker der romantische eigenheden van het West-Vlaams archaisch stedenschoon (...) en van het West-Vlaamse landschap’.³⁹ ’s Zondags spraken ze vaak af met de echtgenotes erbij, afwisselend bij Viérin of in ‘Het Lijsternest’. Uit hun briefwisseling blijkt dat ze heel familiaal met elkaar omgingen en dat tafelen een van hun geliefkoosde bezigheden was (ill. 12).⁴⁰

Streuvels deed ook geregeld een beroep op Viérin om zijn boeken te illustreren. In 1907 ontwierp Viérin voor de eerste keer de omslag van de luxe-editie van de eerste druk van *De Vlasschaard* (ill. 14). Het is het enige Streuvelsboek dat hij ook illustreerde. De omslag is zoals de andere boekbanden van Viérin versierd met een tekening van een landschap. In het boek is elk van de vier hoofdstukken voorzien van een landschap in aquarel en een titelvignet met vlasstengels. Het laatste ontwerp tekende Viérin voor de derde uitgave van *Werkmensen* in 1939.⁴¹

In 1904–1905 bouwde Joseph Viérin voor Streuvels het droomhuis ‘Het Lijsternest’ in Ingooigem, een synthese van de Vlaamse landelijke architectuur.⁴²

Guido Gezelle

Als parochiaan van de Onze-Lieve-Vrouwparochie (in de Groeningelaan) kreeg Viérin af en toe het bezoek van onderpastoor Guido Gezelle. Die droeg het gedicht ‘De dakpannen’ aan Viérin op. Het gedicht is geïnspireerd door een schilderij waarin de zon op de hoek van een rood pannendak schijnt.

DE DAKPANNEN

*De oude roo dakpannen schijnen zoo schoon,
 schuren bedekkende en boeien,
 laat er de zonne, van uit heuren throon,
 vierige vonken op gloeien.
 Duister, zoo waren ze, een wijle geleên,
 vunzig, oneffen bedegen;
 deerlijk ontodderd en schamel, beneên,
 't vochtig gezijp van den regen.
 Blijde nu blinken ze, in 't zadgroene veld,
 schuren bedekkende en boeien:
 'k zie mij zoo geren, in 't zonnegeweld,
 de oude roo dakpannen bloeien.
 (Guido Gezelle 30 september 1896)*

Viérin van zijn kant waardeerde ook Gezelle. Daarvan getuigen de talrijke Gezelle-uitgaven in zijn boekenkast en het borstbeeld van de dichter, door Jules Lagae, in zijn atelier.⁴³

Uit zijn correspondentie en zijn privé-collectie blijkt dat hij nog veel andere kunstenaars tot zijn vrienden of zielsverwanten kon rekenen. Zonder hierover verder te willen uitweiden, noemen we: de beeldhouwer Jules Lagae, de schilders Isidoor Opsomer, Frans van Holder, Jean Gouweloos, Modest Huys (1874–1932), Albert Baertsoen, Firmin Baes, Louis Reckelbus (1864–1958) en Evariste Carpentier (1881–1922).

De mens

Emmanuel Viérin was een bescheiden man (ill. 15). Hij was een grote, slanke gentleman en liep met opgetrokken schouders en het hoofd voorovergebogen. Zonder enige pretentie en eerder introvert beleefde hij zijn succes als schilder. Hij had het geluk te leven in een creatief gunstige periode te midden van een schare vrienden en kunstenaars. Twee zwarte periodes tekenden zijn leven, in de Eerste en de Tweede Wereldoorlog, en hij bleef niet van tegenspoed gespaard. Hij had een gelukkig huwelijk, was een bezorgde vader en een succesrijke

kunstenaar. Zijn werken vonden altijd hun weg naar de kunstliefhebber. Hij overleed in Kortrijk op 13 januari 1954.

Kort nadien schreef Streuvels: ‘Emmanuel Viérin is mij een vriend geweest van voor vijftig jaar – uit die goede tijd toen er nog hartelijke vriendschap bestond: onbaatzuchtig, zonder afgunst of afbrekerij onder vrienden! – met wederzijdse genegenheid, hulpveerdig en trouw door dik en dun; en dat zonder aanstellerij, eenvoudig als iets dat van nature zo behoort.’⁴⁴

¹ Het gezin Viérin-Laridon telde vijf zonen: Arthur, Emmanuel, Robert, Joseph en Raphaël.

² Hélène Huyghebaert, 1985, p. 10; Frans De Vleeschouwer, 1935, pp. 14–16.

³ De Kortrijkse Academie voor Teken- en Schilderkunst leidde sinds 1740 talrijke kunstenaars op. In 1804 kreeg de academie het jezuïetencollege ter beschikking. Ook de Nijverheidsschool kreeg daar een onderkomen en beide werden in 1866 onder één bestuur verenigd. Pas in 1926 kreeg de academie opnieuw een autonoom beheer. Ze verhuisde in 1931 naar de Houtmarkt in de voormalige rijkswachtkazerne waar ze ook nu nog gevestigd is.

⁴ Tijdens zijn studietijd in Antwerpen woonde hij twee jaar op een studentenkamer aan het Conscienceplein nr. 7 (1892–1894).

⁵ Het echtpaar kreeg zeven kinderen: één dochter en zes zonen. Willem (1897–1981), Joseph (1898–1982), Emmanuel (1899–1987), Cécile (1900–1992), Pierre (1903–1973), Stephen (1904–1972) en Jacques (1909–1991).

⁶ In 1910 werd de naam van de Boulevard du Midi veranderd in Pieter Tacklaan, later Minister Tacklaan. Nu loopt de Minister Tacklaan van de Doorniksewijk tot aan de Minister Vanden Peereboomlaan. De Vanden Peereboomlaan heette tot 1902 ‘Avenue du Midi prolongé’.

⁷ Stijn Streuvels, 1954, pp. 37–38.

⁸ Hij tekende landhuizen (bv. ‘Het Lijsternest’ van Stijn Streuvels), kerken in heel Vlaanderen (bv. de kerk en het klooster van de dominicanen in Het Zoute), hotels (bv. Hotel Memling in Het Zoute en Palace Hotel op de dijk in Zeebrugge), stations (bv. Adinkerke-De Panne), kloosters, waaronder Bethanie en een belangrijke uitbreiding van Zevenkerken, en tal van restauraties en kastelen zoals ‘Vindevogel’ in Waregem, het Groeningemuseum in Brugge enz. (‘Jozef Viérin 1872–1949’, in: *De Panne leeft*, jg. XXV, nr. 7, pp. 1–8).

⁹ Na de Eerste Wereldoorlog vroeg Stübben aan Viérin of hun villa’s niet te veel schade hadden opgelopen. Viérin antwoordde dat de villa’s in erbarmelijke toestand waren en dat vooral de meubels erg hadden geleden.

¹⁰ De villa bestaat nog en is gelegen in de Meeuwendreef. Volgens Stijn Streuvels, 1979, pp. 190–191, was Viérin al voor 12 oktober 1914 met zijn familie uit Kortrijk vertrokken. Viérin noemt zijn vriend afwisselend Frank en Frans.

¹¹ Op 25 augustus 1914 verrichtten Duitse soldaten een brandstichting op grote schaal, willekeurige executies van Leuvense burgers, geweldplegingen en plunderingen. Toen enkele geloste schoten aan vrijeschutters werden toegeschreven, ontstond paniek en al gauw viel de stad ten prooi aan anti-terreurmaatregelen. Na één week was bijna een derde van de stad in as gelegd; meer dan 200 Levenaars verloren het leven en 650 mannen werden naar Duitsland gevoerd.

¹² Brief van E. Viérin aan Alida Staelens-Lateur, 25.11.1914 (privé-verzameling).

¹³ ‘Mijn beste Jean. Gisteren zondag hebben wij enkele schitterende uren bij je doorgebracht. Al is in de hele streek geen steenkool meer te vinden en al klaagt iedereen zijn nood, toch hebben wij ons heerlijk kunnen warmen en overdadig genoten van het goede maal dat je lieve vrouw voor ons klaargemaakt had. ‘s Avonds hebben wij nogmaals gegeten... als om de dreigende hongersnood te tarten!’, in: een brief uit ‘Iepenoord’, 12 februari 1917 (privé-verzameling).

¹⁴ ‘dat ik je niet eerder nieuws heb gestuurd, komt doordat ik soms niet weet waar mijn hoofd staat, opgeslorpt als ik ben door allerlei zorgen, bezigheden en bekommernissen. (...) Ik ben naar Kortrijk geweest waar ik mijn huis in erbarmelijke toestand aangetroffen heb. In mijn atelier lag een halve voet sneeuw midden op de parketvloer onder de koepel; de muren waren kaal, alle meubels weg. Op de grond honderden brieven, de portretten van mijn kinderen, van mijn vrouw, van mijn vrienden, alles bevuild en bezoedeld door de voetstappen van indringers in mijn huis dat aan alle kanten openstaat! Ik ben ontmoedigd weggegaan nadat ik enkele brieven en portretten bijeengeraapt had. Ons huis hier

biedt ons ten slotte nog het beste onderdak en hier hebben wij nog de meeste van onze meubelen kunnen vrijwaren. En ik moet me nu willens nillens bezighouden met de kwestie van de schadeconstateringen en krijg van 's morgens tot 's avonds in de realiteit en van 's avonds tot 's morgens in mijn dromen te maken met experts in roerend en onroerend goed, loodgieters...'

¹⁵ De Jan Bethunelaan werd in 1981 de Félix de Bethunelaan.

¹⁶ A. Maumène, 1929, pp. 354–358.

¹⁷ 'Ik hoop dat u niet te zeer onder de indruk bent van de vreselijke gebeurtenissen dezer dagen en dat u, zoals ik, denkt dat alles wel zonder al te grote schade zal aflopen, zeker in België. Mijns inziens zal voor ons land de toestand nooit zo tragisch worden als in 1914–1918', in: een brief uit Kortrijk van 25.11.1939 (AMVC).

¹⁸ Het huis bestaat nog.

¹⁹ Paul Debrabandere & Isabelle De Jaegere, 1987.

²⁰ Uit de lijkrede die werd uitgesproken door S. Coigné, Stadsarchitect, namens de Stedelijke Tekenenacademie, in: *In memoriam Emmanuel Viérin 1869–1954*. Lijkredes gepubliceerd in: *Handelingen van de Geschiedkundige en Oudheidkundige Kring van Kortrijk*, 1954.

²¹ Achteraan op een schilderij met een duinenzicht in Domburg staat 'Hommage à Mr. Adolphe Oosterlynck en souvenir de son obligeant directoriat de l'académie des Beaux-Arts de Courtrai durant les années de guerre 1915–16–17 et 18. Emmanuel Viérin, Courtrai le 26 mai 1919'.

²² Jozef Bertelee, André Devolder & Marcel Devriendt, 1960, pp. 32–34.

²³ Gustave Caullet, 1934, pp. 14–17; André Van Doorselaer, Jacques Viérin, Ernest Warlop, Niklaas Maddens & Paul Vancolen, 1990, pp. 435–437.

²⁴ Raymond Goemaere, 1996, p. 14.

²⁵ Gustave Caullet, 1934, pp. 7–12; André Van Doorselaer, Jacques Viérin, Ernest Warlop, Niklaas Maddens & Paul Vancolen, 1990, p. 437.

²⁶ Na de Tweede Wereldoorlog werd het huis aan de Rijselstraat al snel te klein. Het stadsbestuur kocht in 1956 het huis Delplancke aan de Broelkaai 6, het huidige Broelmuseum.

²⁷ Raymond Goemaere, 1996, p. 12.

²⁸ Toespraak van André Delvoye, Président du Cercle Royal Historique et Archéologique, in de vergadering van 21 januari 1954, in: *In memoriam Emmanuel Viérin 1869–1954*.

²⁹ Stijn Streuvels, 1954, p. 37.

³⁰ Idem, p. 38.

³¹ Het Sint-Lucasgilde werd gesticht in 1886 en organiseerde vrij regelmatig tentoonstellingen en voordrachten.

³² Leden van 'Onze Kunst' waren: Victor Verougstraete (1868–1935), Jozef De Coene (1875–1950), Adolf De Coene (1879–1933), Arthur Deleu (1884–1966), Karel Noppe (1867–1953), Pieter-Jozef Laigneil (1870–1950), Victor Acke (1964–1953), Richard Acke (1873–1934), Omer Provost (1872–1959), Albert Caullet (1875–1950), Edouard Messeyne (1858–1931). Zie ook: Linda Smismans, 1999; Paul Thiers, 2000, p. 108.

³³ Fred Germonprez, 1967, pp. 59–64; Linda Smismans, 1999, p. 74–75; Hélène Huyghebaert, 1985, p. 18.

³⁴ Wij vonden dit terug in krantenknipsels van januari en februari 1900: *De Waarheid* (07.01, 28.01, 04.02 & 11.02.1900); *Journal de Courtrai et de l'arrondissement* (28.01.1900); *L'echo de Courtrai* (21.01, 04.02 & 11.02.1900). Linda Smismans, 1999, p. 38, meldt echter dat deze tentoonstelling slecht werd ontvangen: 'Zelfs het werk van Emmanuel Viérin, die toen reeds een stevige reputatie genoot, werd afgekraakt. De harde kleuren, de scherpe lichteffecten en de vaagheid van de tekening waren voor heel wat critici onaanvaardbaar.'

³⁵ Zie ook: Fred Germonprez, 1967.

³⁶ Een aantal ontwerpen die in opdracht van Laigneil in Torhout en in Kortrijk werden gemaakt, werden gebundeld in een modelboek dat zich nu in het Amand Maes Museum voor Torhouts Aardewerk in Torhout bevindt. Werner De Baere, Piet Swimberghe & Stefan Vandenberghe, 1987, pp. 70–71; Leo Cuvelier & Paul Peremans Tielt, 1987, pp. 109–110.

³⁷ 'Twee Vlaamsche steden', in: *Buiten*, 18.11.1916, pp. 556–557.

³⁸ Stijn Streuvels, 1924, p. 37.

³⁹ Paul Thiers, 2000, pp. 114–115.

⁴⁰ Enkele correspondentiefragmenten van Viérin aan Lateur (privé-verzamelingen of AMVC).

'Ik zal een der naaste zondagen met mijn vrouw komen, gij hebt nog wel een haan zitten! Beste groeten van ons allen. Em. V.', in: een kaart aan Stijn Streuvels, 1911.

'Zien wij u maandag? Mijne vrouw zou willen met u en dag (zondag) vaststellen om ne keer samen te smullen en een avondje naar de cinema te gaan. (...) Frans. Tot maandag dus, tracht wat vroeg te komen dat we nog wat kunnen praten voor de Academie ofwel een schelle cinema gaan proeven. Veel groeten aan mevrouw en Dinah. E.V.', in: een brief uit Damme, 24.09.1921.

'Beste vriend. A défaut de grives on mange des merles (Sully Prudhomme). Margarine is goed maar boter is beter (Modest Huys). Bovenstaande om aan 't verstand te brengen dat ik het heerlijk zou vinden morgen naar 't lijsternest te gaan maar dat ik met minder zal moeten tevreden zijn. Tot vandaag toe heb ik ferm moeten werken aan mijne schilderij voor Gent en morgen is het de opening der zomerlessen in de Academie', in: een brief van 06.05.1922.

⁴¹ Paul Thiers, 2001, p. 72.

⁴² Idem, p. 67.

⁴³ Hélène Huyghebaert, 1985, p. 18.

⁴⁴ Stijn Streuvels, 1954, pp. 37–38.